

Tekmeria

Vol 6 (2001)

Άπο τὸ Νευροκόπι στὴν Ἀθήνα. Ἡ ἐπιτύμβια ἐπιγραφή IG II/III(2) 10770 καὶ ἡ προέλευσή της

Π. Μ. ΝΙΓΔΕΛΗΣ

doi: [10.12681/tekmeria.174](https://doi.org/10.12681/tekmeria.174)

To cite this article:

ΝΙΓΔΕΛΗΣ Π. Μ. (2001). Ἀπο τὸ Νευροκόπι στὴν Ἀθήνα. Ἡ ἐπιτύμβια ἐπιγραφή IG II/III(2) 10770 καὶ ἡ προέλευσή της. *Tekmeria*, 6, 149–154. <https://doi.org/10.12681/tekmeria.174>

ΑΠΟ ΤΟ ΝΕΥΡΟΚΟΠΙ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ. Η ΕΠΙΤΥΜΒΙΑ
ΕΠΙΓΡΑΦΗ IG II/III² 10770 ΚΑΙ Η ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΗΣ

Ἀνάμεσα στὰ εὐρήματα τῆς Συλλογῆς Γλυπτῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου τῆς Ἀθήνας φυλάσσεται μὲ ἀριθμὸ 3319 ἓνα ἐνεπίγραφο ἀνάγλυφο τὸ ὁποῖο δημοσίευσε ὁ J. Kirchner στὸν τόμο IG II / III² τό 1940 μὲ τὸν ἀριθμὸ 10770 ὡς ἔξης (εἰκ. 1):

Ἀριστοβούλη Ἀρμινῆστος ·
ἐτῶν · ιε´ ἐνθάδε · κεῖται.
Μομος · Μουκασσο[υ]
4 τῆ θυγατρὶ
καὶ ἀτῆ · μνή-
μης χάριν.

Λόγω τῶν ὀνομάτων Μομος καὶ Μουκασσος ἡ ἐπιγραφή κίνησε ἤδη μὲ τὴ δημοσίευση τοῦ τόμου τῶν IG τὸ ἐνδιαφέρον ἐρευνητῶν ὅπως ὁ (νεαρὸς τότε) L Robert ὁ ὁποῖος μὲ ἐπιστολή του ἐπεσήμανε στὸν ἐκδότῃ τὴν πιθανὴ μακεδονικὴ προέλευσὶ τῆς τονίζοντας ὅτι τὰ ὀνόματα παραπέμπουν στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία¹. Τὴ θεσσαλονίκεια προέλευση τοῦ μνημείου ὑποστήριξε τελευταῖα ὁ καθηγητὴς Γ. Δεσπίνης² λόγω τῆς πληροφορίας τοῦ καταλόγου τῶν γλυπτῶν ὅπου στὸ οἰκεῖο λῆμμα ἀναγράφονται τὰ ἔξης: Ἐκ Θεσσαλονίκης. Ἐστάλη (ἐννοεῖται στὸ Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο) διὰ τοῦ ὑπ. ἀρ. 20010 / 31-7-1914 διὰ τοῦ Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν (ἐκ τῶν λαφύρων τοῦ πολέμου)³.

1. Τὶς ἐπισημάνσεις καὶ βιβλιογραφικὲς παραπομπὲς τοῦ L. Robert συμπεριέλαβε στὰ Addenda τοῦ τόμου ὁ Kirchner, ὁ ὁποῖος ὅμως παραδόξως ἀναφέρει τὰ ὀνόματα ὡς μακεδονικά.

2. Βλ. Γ. Δεσπίνης, «Ἐπιτύμβια ἀπὸ τὴ Μακεδονία στὴν Ἀθήνα», στυ: *Μύρτος. Μελέτες στὴ μνήμη τῆς Ἰουλίας Βοκοτοπούλου*, Θεσσαλονίκη 2000, 274.

3. Τὸν προϊστάμενο τῆς Συλλογῆς Γλυπτῶν Δρ. ἀρχ. κ. Ν. Καλτσᾶ καὶ τὴ φίλη Δρ. ἀρχ. Ἐλένη Πίκουλα-Κουρίνου γιὰ τὴ βοήθειά τους στὸ Μουσεῖο καθὼς ἐπίσης καὶ τὴ φωτογραφία τῆς ἐπιγραφῆς εὐχαριστῶ θερμὰ καὶ ἀπὸ τὴ θέση αὐτῆ. Ὁλόκληρη ἡ φωτογραφία τοῦ ἀναγλύφου θὰ δημοσιευθεῖ σὲ τόμο μὲ τὰ ἀνάγλυφα τοῦ Μουσείου

Ἔπεινα νὰ ἀποδεχθῶ τὸ συμπέρασμα αὐτό, ὕστερα καὶ ἀπὸ πρῶτη σωματικὴ ἔρευνα στὸν Κατάλογο Γλυπτῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, ὅταν διαβάζοντας τὸ ὑπ. ἀρ. 450 φύλλο τῆς ἐφημερίδας “*Ἀλήθεια*” τῆς Θεσσαλονίκης (τῆς 4ης Ἰουλίου 1906) διεπίστωσα μὲ ἔκπληξη ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὐτὴ εἶχε δημοσιευθεῖ γιὰ πρώτη φορὰ στὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰῶνα σὲ ἄρθρο ὑπὸ τὸν τίτλο “*Νευροκόπου ἐπιγραφὴ τρίτη*” ποὺ ὑπογράφει ὁ γνωστὸς Θεσσαλονικεὺς φιλόλογος Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου⁴. Στὸ ἄρθρο αὐτὸ ὁ συγγραφέας, ἀφοῦ καταρχὴν ἐπισημαίνει τὶς πλημμελεῖς γνώσεις τῆς ἐποχῆς του γιὰ τὶς περιοχὲς τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας, συνεχίζει ὡς ἑξῆς: «*Σπάνιν ἔχομεν ἐπιγραφῶν καὶ τῆς ἐν τῇ Μαιδικῇ ὑπὸ τῷ Ὀρβήλῳ ὄρει καὶ παρὰ τὸν Νέστον ποταμὸν κειμένης κωμοπόλεως Νευροκόπου ἢ Νευροκοπίου. Δύο δὲ αὐτῆς εἶναι τὰ ἐπιγεγραμμένα μνημεῖα τὰ μέχρι τοῦ νῦν γνωστὰ γενόμενα, ἀμφοτέρω ὑπ’ ἐμοῦ ἐκδεδομένα, τὸ μὲν ἔτει 1893 ἐν τῇ τῶν Ἀθηνῶν “Ἐστία” ἐν σελ. 158-9, τὸ δὲ 1904 ἔτει ἐν τῷ εἰρημένῳ τῆς “Ἀληθείας” φύλλῳ κατ’ ἀντίγραφον ὃ φιλοφρόνως μοι ἔπεμψε μουσοτραφῆς καὶ φιλόκαλος ἀρχιερεὺς, ὃ σεβασμιώτατος Νευροκοπίου μητροπολίτης κ. Θεοδώρητος*»⁵. Τρίτην

(ὑπὸ προετοιμασία). Γιὰ τὴ βοήθειά της κατὰ τὴν ἔρευνα ἐντοπισμοῦ τῆς ἐπιγραφῆς εὐχαριστῶ ἐπίσης τὴ Δρ. κ. Δ. Διαμαντούρου-Παπακωνσταντίνου (Κ.Ε.Ρ.Α. / Ε.Ι.Ε.)

4. Γιὰ τὸ ἔργο καὶ τὴ ζωὴ του βλ. Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου (1859-1914). *Φιλολογικὸν Μνημόσυνον ἐπὶ τῇ πενήκοντῇ ἐπετείῳ ἀπὸ τοῦ θανάτου του, ὀργανωθὲν ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν*, Θεσσαλονίκη 1964 (: *Μακεδονικὰ Παράρτημα* 3) ὅπου ἐπαναδημοσιεύονται ἡ βασικὴ ἐργογραφία τοῦ Στ. Ψάλλι στην *Ἀθηνᾶ* 27, 1915, 190-201 καὶ οἱ προσθήκες τῶν Διογ. Δέλλη, *Μακεδονικὰ* 1 (1940) 536 καὶ Γ. Θεοχαρίδη βλ. ἀκόμη τὶς προσθήκες τοῦ Χ. Μπακιρτζῆ, «Ἔργα Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου (Διορθώσεις καὶ προσθήκες)», *Μακεδονικὰ* 15 (1975) 365 – 367.

5. Πρόκειται γιὰ τὶς ἐπιγραφὰς α) «*Μακεδονικὰ ἀρχαιολογικά. Α)* Ἀνάγλυφον μετὰ θρακικῶν ὀνομάτων», *Ἐστία Εἰκονογραφημένη* (Ἰαν. -Ἰουν.) 7 Μαρτίου 1893, 158-9 (= «*Νευροκόπου ἐπιγραφαί*», *Ἀλήθεια* φ. ἀρ. 194, 21 Σεπτ. 1904, σ. 1, ἀρ. 1 = «*Αἱ Σέρραι καὶ τὰ προάστεια τὰ περὶ τὰς Σέρρας καὶ ἡ μονὴ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου*», *BZ* 3 (1894), 235, ἀρ. 19-21 = Μ. Δήμιτσας, *Ἡ Μακεδονία ἐν λίθοις φθεγγόμενοις καὶ ἐν μνημείοις σφισσόμενοις*, Ἀθῆναι 1896 ἀρρ. 822 + 823 = Γ. Καρταντζῆς, *Ἱστορία τῆς πόλεως τῶν Σερρῶν καὶ τῆς περιφερείας της*, Θεσσαλονίκη 1967 τόμ. Ι ἀρ. 480 = *IGBulg* IV 2343 = *SEG* XXX 589 = P. Pilhofer, *Philippi. Band II. Katalog der Inschriften von Philippi*, Tübingen 2000 ἀρ. 527) ἰ-δ β) *Νευροκόπου ἐπιγραφαί*, *Ἀλήθεια* φύλ. 194, 21 Σεπτ. 1904, σ. 1, ἀρ. 2 = *IGBulg* IV 2342 (τὴ γνώση τῆς δημοσίευσης ὀφείλει ὁ G. Mihailov στὸν Ch. Edson). Τὰ ἄρθρα τοῦ Παπαγεωργίου στὴν ἐφημερίδα “*Ἀλήθεια*” τὰ σχετικὰ μὲ τὶς ἐπιγραφὰς τοῦ Νευροκοπίου ἀναδημοσιεύονται ἐν μέρει ἀπὸ τὸν Β. Λαούρδα στὴ μελέτη του *Ἡ Μητροπόλις Νευροκοπίου 1900-1907. Ἐκθεσις τῶν μητροπολιτῶν Νικοδήμου καὶ Θεοδώρητου*, (: Ἴδρυμα

νῦν τύχη ἀγαθῇ διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀρχιερέως μανθάνομεν τοῦ Νευροκοπίου ἐπιγραφὴν πλακὸς τὴν ἐξῆς». Ἀκολουθεῖ τὸ κείμενο σὲ μεγαλογράμματι καὶ μικρογράμματι μεταγραφῇ ὅπου ὁ Παπαγεωργίου προτείνει δικαιολογημένα, κατὰ τὴ γνώμη μου, τὴ διόρθωση τοῦ Μομος σὲ Μωμω ἐννοώντας ὅτι πρόκειται γὰρ τὴ μητέρα τῆς νεκρῆς καὶ ἀναθέτρια τῆς στήλης τὴν ὁποία ἀναγνωρίζει στὴν ὄρθια γυναικεῖα μορφή τοῦ ἀναγλύφου⁶. Τὸ ὑπόλοιπο τοῦ ἄρθρου ἀφιερώνεται σὲ ὀνοματολογικὰ παρατηρήσεις: ὁ Παπαγεωργίου ἐπισημαίνει καταρχὴν ὅτι ἡ σημασία τοῦ εὐρήματος ἔγκειται στὸ ὅτι συνιστᾶ τὴν πρώτη (γὰρ τὴν ἐποχὴ του) ἐπιγραφικὴ μαρτυρία τοῦ ὀνόματος Μουκασος καὶ στὴ συνέχεια ἀνασκευάζει εὐστοχα τὴ θέση τοῦ Παρὲ ὅτι τὸ ὄνομα εἶναι ἑλληνικὸ (παραγόμενο ἀπὸ τὸ *μυκῶμαι*), θεωρώντας τὸ ὀρθῶς ξενικὸ συγγενὲς πρὸς τὰ Μουκας, Μουκία, Μουκίος, Μουκιανός μὲ βᾶση ἐπιγραφές ποῦ γνωρίζει ἀπὸ ἄλλου⁷.

Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου 46) Θεσσαλονίκη 1961 215–219. Μὲ βᾶση τίς συμπληρώσεις καὶ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ G. Mihailov στὶς *IGBulg* τὰ κείμενα τῶν δύο ἐπιγραφῶν ἀναγνωστέα ὡς ἐξῆς: α) *Κυρίῳ Πλούτωνί Αὐρ(ήλιος) Μεστικενθος κὲ Αὐρ(ηλία) Γηπευρις Εξβενοες/ γυνή Μουκιανοῦ τοὺς θεοὺς ἀνέθηκαν Ἰ·d β) Ἀγαθῇ [τύχη]/ Με<σ>στριαν[ὸς--]/ λου ὁ βου[λευτής]/ καὶ Θεόδο[τος --]/ ου λιθου[ργός] / τὸν λέον[τα καὶ τὸν]/ βωμὸν ἐκ [τῶν ιδίων]/ εὐτυχῶς. Τὴν πρώτη ἐπιγραφὴ ποῦ φυλάσσεται σήμερα στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Σερρών μετέφερε ἀπὸ τὸ Νευροκόπι στὶς Σέρρες (στὸ σπίτι του) τὸ 1889 ὁ ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας Κ. Καπέτης.*

6. Γιὰ τὴν περιγραφὴ τοῦ ἀναγλύφου ὁ Παπαγεωργίου παραθέτει τὰ ἐξῆς: “Ἐν τῇ (τῆς 27 ης Ἰουνίου) ἐπιστολῇ αὐτοῦ ὁ φίλος μητροπολίτης γράφει μοι καὶ ὅτι ὑπὸ τῇ ἐπιγραφῇ ἀνάγλυφος φέρεται εἰκὼν ἀριστερᾶ μὲν καθημένης νεάνιδος (τῆς Ἀριστοβούλης δῆλα δῆ), ἣτις διὰ τῆς ἀριστερᾶς αὐτῆς χειρὸς ὑποστηρίζει τὴν κάτω νεύουσαν κεφαλὴν, δεξιᾶ δὲ ἐσώσης γυναικὸς (τῆς Μωμοῦς), ἣτις διὰ τῆς ἀριστερᾶς προσφέρει τῇ Ἀριστοβούλῃ πρᾶγμα τι δυσδιάκριτον ἐκ φθορᾶς”.

7. “Σχεδὸν ὅλης τῆς ἐπιτυμβίας ἐπιγραφῆς ἡ ἀξία, οὐ μικρὰ αὕτη, κεῖται” γράφει ὁ Παπαγεωργίου “ἐν τῷ ὀνόματι Μουκάσον : τὸ ὄνομα νῦν τὸ πρῶτον γνωρίζεται ἐκ λίθου ἄπαξ μόνον ὑπὸ ἀρχαίῳ μεμαρτυρημένον συγγραφῆς, τὸν ἐκ Τράλλεων λέγω ἱστορικὸν Φλέγοντα ... : ὁ Φλέγων ἐν τῷ ἀποσπάσματι 29, 1 (ἐννοεῖ τῆς ἐκδοσης τοῦ Müller = *FGrHist* 37, 53) μνημονεύει Μούκασον τὸν Ζαικεδένθου πατέρα ἐκ Παροικοπόλεως, ἔκειτο δὲ αὕτη κατὰ τε τὸν Φλέγοντα καὶ κατ’ ἄλλους ἐν τῇ Σιντικῇ. Τὸ πρᾶγμα ὡς πᾶς ἕκαστος εὐχερῶς κατανοεῖ εἶναι ἀληθῶς διδασκικόν». Στὴν ἐπόμενη παραγράφῳ ἀφοῦ θέτει τὸ ἐρώτημα ἂν τὸ ὄνομα εἶναι ἑλληνικὸ, ὅπως δέχεται ὁ Παρὲ στὸ γνωστὸ του ἔργο *Wörterbuch der griechischen Eigennamen*, Braunschweig 1863–1870, καταλήγει « Ἐν νῶ ἔχων ἐγὼ ἅμα μὲν τὰ ὀνόματα Μούκιος (*Mucius*) καὶ Μουκία (*Mucia*) ἅμα δὲ τὸ ὄνομα Μούκων καὶ Μούκας (τὸ μὲν

Ἡ ἐπιγραφή αὐτή προέρχεται συνεπῶς ἀπὸ τὸ Νευροκόπι, πράγμα ποὺ ἰσχύει καὶ γιὰ τὶς δύο ἄλλες (ἀναθηματικὲς ἐπιγραφές) γιὰ τὶς ὁποῖες κάνει λόγο ὁ Παπαγεωργίου στὸ φύλλο τῆς 4ης Ἰουλίου 1906. Ἀπὸ ποῖο Νευροκόπι ὅμως; Στὴν πρόσφατη ἔρευνα ὀρισμένοι μελετητές ὑποστηρίζουν γιὰ τὴν πρώτη ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή (= *IGBulg IV 2343*) ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὸ σημερινὸ Κάτω Νευροκόπι τοῦ νομοῦ Δράμας⁸, ἄποψη ποὺ δὲν εὐσταθεῖ. Τὸ ὅτι ὁ τόπος προέλευσης καὶ τῶν τριῶν ἐπιγραφῶν εἶναι τὸ παλαιὸ Νευροκόπι (σημερινὸ *Gotse Delchev*) καὶ ὅτι ἀνήκουν στὸ *territorium* τῆς Νικόπολης τοῦ Νέστου, ὅπως δικαιολογημένα δέχεται ὁ G. Mihailov γιὰ τὶς δύο ποὺ δημοσιεύει στὸ *corpus* τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Βουλγαρίας, προκύπτει καταρχὴν ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὸ σημερινὸ Κάτω Νευροκόπι ὀνομαζόταν ὡς τὸ 1913 Ζίρνοβο ὁπότε καὶ μετονομάσθηκε σὲ Κάτω Νευροκόπι ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας τοῦ Νευροκοπίου οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου ὑποχρεώθηκαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὶς προγονικὲς τοὺς ἐστίες καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν σὲ αὐτό⁹. Τὴν πιὸ ἀδιάφυστη ἀπόδειξη δίνει ὅμως ἡ ἐπιστολὴ μὲ τὴν ὁποία ὁ Μητροπολίτης Νευροκοπίου ἀνακοινώνει στὸν Παπαγεωργίου τὴν εὕρεση τῆς δεύτερης (ἀναθηματικῆς) ἐπιγραφῆς (= *IGBulg IV 2342*) «*Ἐγκλειστως ἐπιστέλλω ὑμῖν*» γράφει «*ἀντίγραφον Ἑλληνικῆς ἐπιγραφῆς, ὅπερ ὁ ἀρχιεργάτης τοῦ ἀνεγειρομένου ὑπὸ τῆς ἐνταῦθα ὁμογενοῦς Κοινότητος Κωδωνοστασίου προλαβὼν τοὺς φανατικωτάτους Βουλγάρους συναδέλφους αὐτοῦ, καταστρέψαντας ἐκείνην διὰ τοῦ σφυρίου, ἐξήγαγεν ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς ὀρθογωνίου ἐπιταφίου ἴσως λίθου, μήκους μὲν 1, 30, πλάτους*

πάλαι ἤδη ἐγνώρισα ἐξ ἐπιγραφῆς τῶν Σερρών, τὸ δὲ ἐξ ἐπιγραφῆς τῆς Θεσσαλονίκης γνώσκω ἀνεκδότου ἐτι μενούσης) οὐδαμῶς ἀμφιβάλλω ὅτι καὶ τὸ Μούκασος ὄζαν ἔχει τὴν αὐτὴν τοῖς νῦν δὴ κατευλεγμένοις ξένοις ὀνόμασιν». Γιὰ τὸ ὄνομα Μουκασος καὶ τὰ συγγενικά του βλ. λ.χ. *IGBulg V Index* (*Nomina virorum et mulierum*).

8. Τὸ ζήτημα συζητᾶ τελευταῖα ὁ P. Pilhofer, *δ. π.*, τόμ. I 66 σημ. 45 ὁ ὁποῖος κλείνει ὑπὲρ τῆς ἄποψης ὅτι ἡ ἐπιγραφή προέρχεται ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Φαλακροῦ ὄρους, τῶν βορείων δηλ. συνόρων τῆς ἀποικίας τῶν Φιλίππων, ἐπειδὴ θεωρεῖ δύσκολο νὰ μεταφέρθηκε ἀπὸ τὸ παλαιὸ Νευροκόπι στὶς Σέρρες λόγω τῆς μεγάλης ἀπόστασης μεταξύ *Gotse Delchev* (παλαιὸ Νευροκόπι) καὶ Σερρών.

9. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ὁ Μητροπολίτης Θεοδώρητος, στὴ δικαιοδοσία τοῦ ὁποίου ἀνήκαν καὶ οἱ δύο τόποι, ὅταν ἀναφέρεται στὸ σημερινὸ Κάτω Νευροκόπι, χρησιμοποιεῖ πάντα τὴν ὀνομασία Ζίρνοβο· βλ. λ.χ. Β. Λαοῦρδας, *δ.π.* (σημ. 5), 143 ὅπου ἡ ἀπὸ 31ης Ὀκτ. 1904 ἐπιστολὴ τοῦ Μητροπολίτη πρὸς τὸν ἐν Σέρραις ἀρμόδιον στὴν ὁποία ὁ ἱεράρχης κάνει λόγο γιὰ κάποιον Μπλάγο Ἰωάννη πρόκριτο τοῦ χωρίου Ζιρνόβου.

δὲ 0, 90 καὶ πάχους 0, 20 (τοῦ μέτρου), κομισθέντος μετὰ καὶ ἄλλων λίθων χάριν τοῦ εἰρημένου Κωδωνοστασίου ἐκ τῶν πρὸ μηνῶν συνεπεία δράματος Βουλγάρων χωρικῆς ἐκσκαφέντων ἐρειπίων Βυζαντινοῦ Ναοῦ, λίαν ἐνρυχώρου, οὗ τὸ δάπεδον καλύπτεται ἐν μέρει ὑπὸ μωσαϊκῶν τετραγωνιδίων. Τὰ ἐρείπια τοῦ Ναοῦ τούτου ἀνεσκάφησαν παρὰ τὸ χωρίον Ἰσσαρλίκι, κείμενον εἰς ἀπόστασιν ἐντεῦθεν μὲν 1 1/2 ὥρας, ἐκ δὲ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Νέστου 1/2 ὥρας. Τὰ ἀνωτέρω ἐπληροφορήθη ἐξ αὐτοπτῶν ὁμογενῶν ἐνταῦθα, οἵτινες τὸ μὲν περιεργίας, τὸ δὲ εὐλαβείας χάριν μετέβησαν ἐκεῖσε, ἐπιπροσθέντων ὅτι ἐπὶ τινος πλακός, κεχωσμένης ἐπὶ τῆς γῆς, ἀναγινώσκειται καὶ ἡ λέξις ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΟΝ»¹⁰.

Μὲ βάση τὰ παραπάνω γίνονται ἐπίσης καλύτερα κατανοητὲς ὄχι μόνον ἡ ἔκφραση τοῦ Παπαγεωργίου “τῆς ἐν τῇ Μαιδικῇ ὑπὸ τῷ Ὀρβήλῳ ὄρει καὶ παρὰ τὸν Νέστον ποταμὸν κειμένης κωμοπόλεως Νευροκόπου ἢ Νευροκοπίου” τοῦ ἄρθρου τῆς 4ης Ἰουλίου τοῦ 1906 ἀλλὰ καὶ ἡ πληροφορία τοῦ καταλόγου τῶν γλυπτῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου ὅτι ἡ ἐπιτύμβια στήλη μὲ τὸν ἀρ. 3319 (= IG II/ III² 10770) προέρχεται ἐκ τῶν λαφύρων τοῦ πολέμου: εἶναι προφανὲς ὅτι μετὰ τὴ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου (1913) ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς, ἀφοῦ ἀποχώρησε ἀπὸ τὸ Νευροκόπι τὸ ὁποῖο εἶχε καταλάβει κατὰ τὴ διάρκειαν τοῦ ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου 1912–1913¹¹, τὴ μετέφερε ἀρχικὰ στὴ Θεσσαλονίκη καὶ ἕνα χρόνον ἀργότερα στὴν Ἀθήνα.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Παντελῆς Μ. Νίγδελης

10. Βλ. Π. Ν. Παπαγεωργίου, «Νευροκόπου ἐπιγραφαί», *Ἀλήθεια* φύλ. 194, 21 Σεπτ. 1904, σ. 1. Περιέργως στὸ λήμμα τῆς *IGBulg* 2342 δὲν ἀναφέρονται ὅλα τὰ παραπάνω στοιχεῖα γιὰ τὴ συνθήκη καὶ κυρίως τὸν τόπο προέλευσης τῆς ἐπιγραφῆς, πράγμα πού θά καθιστοῦσε περιττὴ ὁποιαδήποτε σχετικὴ συζήτηση καὶ γιὰ τὴν ἄλλη “ἐκ Νευροκόπου” ἐπιγραφή. (βλ. παραπάνω σημ.5). Ἡ ἀναφερόμενη στήν ἐπιστολὴ ἐπιγραφή μὲ τὴ λέξη *κοιμητήριον* δὲν περιλαμβάνεται στὸ σύνταγμα τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Βουλγαρίας (περιοχὴ Νικόπολης τοῦ Νέστου) οὔτε στὸ πρόσφατα ἐκδοθέν συμπλήρωμά τους *IGBulg V*.

11. Γιὰ τὴς πολεμικῆς ἐπιχειρήσεις τοῦ Νευροκοπίου βλ. Π. Δρανδάκη, *Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ* τόμ. I, 18, λήμμα *Νευροκόπιον*, σ. 220.

SUMMARY

FROM NEVROKOPI TO ATHENS. THE EPITAPH *IG II/III*² 10770 AND ITS PROVENANCE

A funerary inscription decorated with relief and preserved in the Sculpture Collection of the Athens National Museum (inv. no. 3319) was published in *IG II/III*² 10770 as an Attic inscription. The inventory of sculptures of the National Museum records, however, that it had been sent to Athens “from Thessalonike by the Defence Ministry with the document no. 20010/31-7-1914 (from the war booty)”. A study of the newspapers of Thessalonike under Othoman rule has shown that this inscription is neither from Attica nor from Thessalonike, but from Ano Nevrokopi (modern Gotse Delchev). In antiquity, this area belonged to the territory of Nikopolis ad Nestum. The inscription was published for the first time (with corrections and commentary) by the wellknown classicist of Thessalonike Petros N. Papageorgiou in the newspaper *Ἀλήθεια* in Thessalonike (no. 450, of July 4th, 1906) under the title “*A third inscription from Nevrokopion*”; his edition was based on a copy sent to him by the Metropolite of Nevrokopion Theodoretos. In an earlier article (“*Inscription from Nevrokopion*”) in the same newspaper (no. 194, September 21st, 1904 he had published two other inscription from the same area, again on the basis of copies sent to him by the metropolite. The latter texts have been included by G. Mihailov in the fourth volume of the corpus of the Greek inscription of Bulgraria (*IGBulg IV*) under the nos. 2342 and 2343 (*SEG XXX* 589), following a notice of Charles Edson who knew of Papageorgiou’s publication. The identification of the third inscription explains the reference in the inventory of sculptures of the National Museum: the Greek army had occupied Ano Nevrokopi during the Greek-Bulgarian war of 1912-13; when it withdrew after the treaty of Bucarest (1913), it brought this inscription first the Thessalonike and one year later to Athens.

Π. Μ. Νίγδελης, Είχ. 1